

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/303997889>

За формите на збирната множина

Article · January 2003

CITATIONS

0

READS

3

1 author:

Violeta Janusheva

University "St. Kliment Ohridski" - Bitola

95 PUBLICATIONS 31 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

PROBLEMS ARISING FROM THE WIDESPREAD SIMPLIFIED VIEW OF THE TRANSLATION PROCESS [View project](#)

Culture Bound Concepts and Allusions in Translation [View project](#)

резултат на еден закон во нашиот јазик според кој туѓиот двоглас **еу** кај некои зборови од грчко и латинско потекло преминал во **ев** (**Еуменида, Евгенија, Еуропа, Евменида, Евгенија, Европа**). Според тоа, и зборот **реума** треба да се изговара и да се пишува **ревма**, а соодветно на него и: ревматизам, ревматичен, ревматолог и ревматологија.

Меѓутоа, права вистина е дека денес во Македонија никој од лекарите не вели **ревма**, туку **реума**. Исто така и граѓанството. **Ревма** фигурира само во речниците и, можеби, кај некои селани до кои не допрела цивилизацијата. А речниците, кога е во прашање овој збор, никој не ги почитува.

Што ни кажува тоа? Не ни кажува ли дека од правилото може да има и исклучок?

Според мене, зборот **реума** во нашиот јазик е примен со у и така треба да си остане без оглед на јазичното влијание што го форсирале Бугарите за време на окупацијата кај овој збор и сличните на него и без оглед на споменатиот јазичен закон за замена на двогласот **еу** со **ев** што владеел кај нас. Соодветно на зборот **реума** како исклучок можат да се прифатат и зборовите: ревматизам, ревматичен, ревматолог и ревматологија. (Но и не мора, т.е. можат да си останат со в.) На тој начин ќе биде санкционирана една јазична реалност.

Дали ова е можно?

Можно е, зашто тоа го бара практиката.

Некој, можеби ќе праша:

– Ако е тоа можно, зошто Бугарите не прифатиле таков исклучок?

– Бугарите и говорат и пишуваат **ревма**, а ние велíme **реума**, а треба да пишуваме **ревма**.

Можно е и затоа што овој исклучок со **еу** нема да биде единствен кај нас. Од други причини со **еу** во нашиот јазик се пишуваат и други грчки зборови. Таков е случајот со: **еуфорија, еуфонија, еуфемизам**.

Ако предложено не е можно, тогаш треба од нашите правописни речници да се исфрли зборот **ревма** и да остане само **ревматизам**.

ЗА ФОРМИТЕ НА ЗБИРНАТА МНОЖИНА

Прашањето за формите на збирната множина во науката за јазикот веќе одамна е апсолвирано и не претставува ништо ново. Со нив едно множество се гледа како целост и се подвлекува заедничкото кај сите елементи од тоа множество. Затоа овој текст и не е некој голем придонес во изјаснувањето на статусот на овие форми, туку повеќе обид да се укаже на една негативна појава во јазичната практика во поглед на нивната употреба и примена.

Постојат многубројни статии што го потврдуваат реалниот статус на овие форми во македонскиот стандарден јазик. Во нив се набројуваат и најразличните причини што придонесуваат овие форми да се лексикализираат, односно, да почнат да се сфаќаат како одделни лексеми и да го губат збирното значење. Но набројувањето на причини не значи дека треба да се откажеме од овие форми, па дури и да го негираме фактот дека формите на збирната множина имаат множинска конгруенција, односно, бараат определби и глаголи во множина, што е сосем разбирливо, ако се знае дека во македонскиот стандарден јазик - **је** не е зборообразувачка морфема како во српскохрватскиот јазик, туку множинска морфема исто како и - **ја** и - **ишта**. За илустрација, од именката **лист**, постојат следните видови множина: **листови** (обична множина), **два листа** (избројана множина) и **лисје / лисја** (збирна множина).

Но, сепак, постојат колебања и различни сугестии за употребата и третманот на овие форми, дури и на страниците на **Јазикот во практиката**. Сериозни научни публикации не треба да дозволуваат да се зборува за сугестии, за нешто што е јазичен факт: формите на збирната множина реално постојат и бараат множинска конгруенција. Како е тогаш можно да се тврди дека **лисје** е навистина форма на збирната множина, дека именката е во еднина, па, според тоа и придавката треба да биде во еднина? Која е овде именката што е во еднина, ако се признава дека **лисје** е форма на збирната

множина? Единската форма на оваа именка е **лист**. Како е можно да велиме тоа **лисје**? Кои се тие што велат така? Дали сите велат така? Врз кои факти се темели ова толкување? **Лисје** е, пред сè, множинска форма и е нормално, да бара множинска определба. Значи: **жолти лисје / лисја, жолти лисје / лисја паѓаат**, односно, согласување по број. Ако формата за збирна множина од именката **планина** е **планиње**, од **три - трње / трња** дали велиме тоа **планиње** или **тие планиње, тоа трње / трња** или **тие трње / трња**?

Интерпретации од овој вид, кои ги дискредитираат формите на збирната множина, се вистинско нарушување на нормата на стандардниот јазик. Ова сигурно не значи дека јазичната практика не треба да се земе предвид при регистрирање на јазични факти кои се во масовна употреба во живиот говор, а сепак отстапуваат од нормата, зашто стандардниот јазик е изграден врз народна основа. Може дури да се вршат корекции на нормата во одделни случаи, до колку тие се оправдани и неопходни. Меѓутоа, за формите на збирната множина тоа не важи или во овој случај, од готово правиме вересија, односно, отстапуваме од утврдени факти. Можеби, во случајов, сепак, е направен превид, по аналогија со формите: **лозје, цвеќе**, кои во македонскиот стандарден јазик се едински, но со нив не се оправдува веќе споменатиов третман, затоа што кај овие форми лексикализацијата е целосно завршена. Да се тврди дека **лисје** и другите збирномножински форми на - **је** треба да се сфаќаат како именки во еднина, а сепак да се признава дека **лисје** е форма на збирната множина, е невозможно.

Во битолскиот говор се среќаваат случаи на единска конгруенција, односно, отстапување од множинската конгруенција на овие форми. Често во говорот на учениците, се слушаат дури и структури од типот: **Ја забора(јв)вив тетратката. Дај ми два лисја, да пиш(ув)ам, утре ќе ти ги вратам.** Нема коментар за деструкции од овој вид, до колку се работи за форми на збирната множина. Од самото значење на збирната множина произлегува дека таа не се употребува со број, но поверојатно е дека овде морфемата - **ја** се употребува за образување обична множина и го губи збирното

значење или пак, се работи за несоодветна употреба на формите на избројаната множина.

Во секојдневната воспитнообразовна работа, во разговори со учениците, се чувствува дека поголем дел од нив воопшто не ги разграничуваат видовите множина, некои од нив формите на збирната множина или не ги познаваат или ретко ги употребуваат со множинска конгруенција. Причините за оваа појава можат да се толкуваат различно и понатаму да се испитуваат. Но тие, како и тврдењето дека велиме **тоа лисје**, а не **тие лисје**, не се доволно издржани аргументи за да се прифатат сугестиите за единска конгруенција на овие форми. За жал, тоа само претставува мошне добар индикатор за степенот на познавање на стандардниот јазик и за нашата јазична култура воопшто.

Ако, сепак, постојат тенденции за губење на овие форми и нивно единско толкување, дали тие треба да се потхрануваат или треба да се инсистира на множинска конгруенција на овие форми, особено кога се тие присутни во свеста на голем број родени зборуваачи на македонскиот јазик како множински?

Во оваа смисла воспитнообразовниот процес има релевантна улога. Солиден наставен кадар кој добро ги познава нормите на стандардот, учебници во кои правилно се третирани и интерпретирани овие форми, научни публикации кои го афирмираат овој модел, секако дека ќе придонесат за надминување на оваа негативна појава. Не треба да се заборава и улогата на лекторите. Само на тој начин формите на збирната множина ќе си го зацврстат местото што реално им припаѓа, и меѓу видовите множина и во свеста на зборуваачите.

Користена литература:

- Бојковска, Стојка, Димитар Пандев, Лилјана Минова - Ѓуркова и Живко Цветковски. *Македонски јазик за средно образование*. Л. М. Ѓуркова, редактор. Скопје: Просветно дело, 1998.
- Ѓуркова - Минова, Лилјана. *Ушице еднаш за збирната множина*. Литературен збор, XXIX (кн. 4, 1982), стр. 101 - 104.
- Конески, Блаже. *Грамајинка на македонскиот литературен јазик*, дел I и II. Скопје: Култура, 1987.